

Andrej Štiavnický

*Prízrak
Alžbety
Bátoriovej*

IKAR

Andrej Štiavnický

*Prízrak
Alžbety
Bátoriovej*

Copyright © by Andrej Štiavnický, heirs 2024
Epiloque © by Nataša Ďurinová 2024
Text revision and editing © by Nataša Ďurinová 2024
Cover design © by Viera Fabianová 2024

ISBN 978-80-551-9872-9

1. kapitola

TAJOMNÝ MNÍCH V DÓME SVÄTÉHO MARTINA

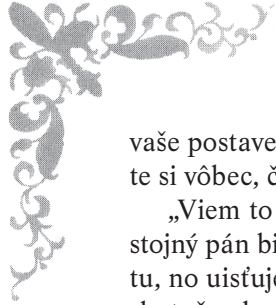
„VYZNÁVAM PRED VŠEMOHÚCIM BOHOM, ŽE SOM hriešny, nehodný človek!“

„Pán nech je v tvojom srdci. Pokorne vyznaj všetky svoje hriechy.“

„Ako hlavný dvorný správca a kráľovský radca priznávam pred Bohom i pred vami, eminencia, že som veľa rás urazil jeho lásku,“ vyriekol potichu František Nádašdy, vnuk Alžbety Bátoriovej, v prítmí gotickej spovednice. „Poslednú svätú spoveď som vykonal pred dvoma mesiacmi. Odvtedy som hrešil proti Bohu svojou pýchou, keď som takmer každý deň hrdosťou a povýšenosťou ubližoval služobníctvu, ale aj najbližším, svojej manželke a deťom...“ odhrňal kajúcnik ťažkú oponu najtajnejších záhybov svojej duše. Hlas sa mu chvel, a hoci bol panovačnej a výbušnej povahy po starej matke Alžbete Bátoriovej a svojom nebohom otcovi Pavlovi, cítil sa zahanbene; na čelo mu vystúpil pot a vyhýbal sa prísnemu pohľadu spovedníka.

Nitriansky biskup Juraj Selepeční bol Nádašdyho spovedníkom už takmer dva roky. František Nádašdy napriek tomu, že zastával na kráľovskom dvore vysoký post, sa k hriechom priznával veľmi otvorene a úprimne.

„Vy ste zabili nevinného človeka?“ prerušil spovedník Nádašdyho a cez drevenú mriežku spovednice ho prebodol obviňujúcim pohľadom. „To je veľmi vážna a vzhľadom na

vaše postavenie, pán gróf, delikátna záležitosť. Uvedomujete si si vôbec, čo v takomto prípade hrozí nielen...“

„Viem to až príliš dobre!“ skočil mu do reči gróf. „Dôstojný pán biskup, som si vedomý dôsledkov i Božieho trestu, no uisťujem vás, že som nemal inú možnosť. Konal som skutočne len v zúfalej snahe zachrániť si vlastný život.“

„To síce vrhá úplne iné svetlo na to, čo ste vykonali,“ povedal biskup prívetivejšie, „ale napriek tomu je to zločin. Vražda zostane navždy zločinom!“

„Odpusťte, otče, naozaj som nemal inú možnosť,“ bránil sa kajúcnik a hlas sa mu triasol od rozrušenia. „Stalo sa to včera v noci, keď som sa vracal do paláca. V tmavej úzkej uličke sa na mňa znenazdania vyrútil akýsi muž v mníšskom habite, prepásaný povrazom. Keby som čo len na okamih zaváhal, bez mihnutia oka ma prebodne dýkou.“

„V takom prípade ste konali v sebaobrane.“

„Ak tomu dobre rozumiem, otče, dáte mi rozhrešenie aj napriek tomu, že...“

„Chcete sa vyznať ešte z iných poblúdení a pokleskov?“ nedal mu dopovedať spovedník a prísne, ale otcovsky pozrel na kajúcnika. „Dôverujte v Božie milosrdenstvo a v jeho odpúšťajúcu, nekonečnú lásku!“

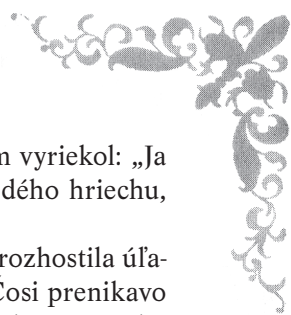
„Na viac hriechov sa už nepamätám. Je mi naozaj ľúto, že som urazil všemohúceho Boha, ale som iba hriešny človek...“

„Nielen vy, František, všetci sme hriešni, mňa nevynímajúc,“ prerušil ho povzbudivo biskup. „Pomodlite sa ruženec a nasledujúcich šesť týždňov sa každý deň zúčastníte na svätej omši.“

Prekvapený gróf neveril vlastným ušiam. Uľavilo sa mu. Biskup bol k nemu zhovievavý. Chcel čosi poznamenať, ale napokon si zahryzol do spodnej pery a naprázdno prehltol.

„A teraz oľutujte svoje hriechy!“ vyzval ho po krátkej odmlke nitriansky biskup. „Nie zo strachu pred večným zatratením, lež z ľútosti nad urážkou večnej Božej lásky.“

Biskup pozorne sledoval tvár kajúcnika, skrúšene vyslovujúceho slová ľútosti. Potom zdvihol pravicu, urobil ňou

výrazný znak kríža a tichým, pevným hlasom vyriekol: „Ja ťa v mene Ježiša Krista rozhrešujem od každého hriechu, v mene Otca, Syna i Ducha Svätého.“

„Amen!“ vyslovil kajúcnik a v duši sa mu rozhostila úľava. Vtom sa ozval zlovestný praskot dreva. Čosi prenikavo zaprašťalo, až sa masívna spovednica zatriasla. Potom lomoz stíchol, akoby uťal. Nádašdy sa spýtavo pozrel na svojho spovedníka.

Biskup ho rázne vyzval: „A teraz mi objasnite okolnosti tej nešťastnej nočnej roztržky. Chcem vedieť, už mimo spovedného tajomstva, ako sa to celé skončilo.“

„Dozaista nie tak, dôstojný pán biskup, ako sa nazdávate, a celkom inak, ako som si sám predstavoval. Ten zákerný mních bol najatý zabijak, nemôžem to však tvrdiť s istotou, lebo bez stopy zmizol.“

„Vari sa prepadol pod zem?“ rozhodil rukami Selepcéni. „Veď ste povedali, že ste ho v sebaobrane zneškodnili...“

„Upokojte sa, otče, viem, kam mierite,“ skočil mu do reči Nádašdy. „Len čo mi svitlo, že najatý vrah je mŕtvy, prehľadal som ho a našiel som zlatý prsteň. Keď vyjdeme z chrámu, ukážem vám ho. Verte mi, sám tomu nerozumiem.“

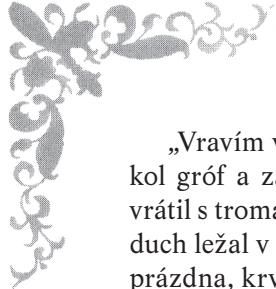
„Ten útok na vás je dôkazom nejakého sprisahania, František. Povedzte mi o ňom podrobnejšie.“

„Keď som falošného mnícha zneškodnil, bolo to len zopár krokov od paláca, za rohom hlavnej ulice,“ vysvetľoval Nádašdy, „a nikde ani živej duše. Prikázal som stráži, aby mi pomohla s mŕtvou čudného mnícha. Nechcel som telo nechať na ulici.“

„Pri vašom postavení by to bolo veľmi nevhodné,“ podotkol biskup. „Zistili ste, kto to bol?“

„Nemám ani tušenia, otče. Som bezradný. Vravel som vám už na začiatku, že telo toho zlosyna odrazu zmizlo bez akejkoľvek stopy.“

„Chcete mi azda nahovoriť, že išlo iba o akúsi, takpovediac nočnú komédiu? Frašku, ktorú niekto na vás nastrojil? Vyzerá to, že ste nikomu neublížili...“

„Vravím vám iba to, čo sa včera v noci prihodilo!“ vzbĺkol gróf a zahniezdil sa na drevenej lavici. „Keď som sa vrátil s troma ozbrojenými strážcami na miesto, kde ten zloduch ležal v kaluži krvi, nebolo tam ani ducha. Ulička bola prázdna, krvavé fľaky zmizli. Nejde mi to do hlavy!“

„To predsa nie je možné!“ zvolal biskup. „Robíte si zo mňa žarty alebo vám zatemnil myseľ pekelník a vašim strážam tiež?“

„Kým sme sa vrátili na to nešťastné miesto, mníchovu mŕtvolu ktosi odpratal. Musíte mi veriť! Otče, stále premýšľam nad tým, kto tak pohotovo zahladil všetky stopy, akoby sa nič strašné nestalo.“

„V tom prípade je to oveľa horšie, než sa nazdávate,“ zamrmlal spovedník. „Nieкто usiluje o váš život, priateľu, zaiste má s vami nevyrovnané účty. Najal si zloducha, aby vás odstránil a poslal na onen svet.“

„Práve preto som za vami prišiel, otče, a najmä som vás chcel požiadať o radu, ako sa vyhnúť najhoršiemu.“

„Obávam sa, František, že tí, čo za vami sľedia celé roky, od svojho zámeru neustúpia.“

Dvorný radca roztrpčene pozrel na biskupa. Vysoko si ho vážil a mal pred ním rešpekt, ale jeho posledné slová ho sklamali a úplne vyviedli z miery.

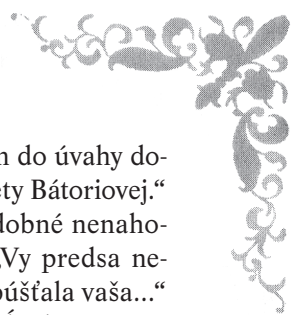
„Čo mám teda robiť, otče, aby som sa nedostal do pazúrov tých, čo mi usilujú o život?“

„Dôverujte v Božie milosrdenstvo, synu, a zachovajte si pravú, čistú vieru!“ poradil mu spovedník. „Odkedy ste konvertovali na katolícku vieru, máte mnoho nepriateľov.“

„Som bezradný,“ priznal sa Nádašdy, spomenúc si na intrigy vedené proti nemu a jeho rodine. Pred dvanástimi rokmi ho ostrihomský arcibiskup Juraj Lipaj prijal do lona katolíckej cirkvi a odvtedy sa mu jeho nepriatelia jednoducho vyhrážajú.

„Nestrácajte odvalu, milý František, a neklesajte na duchu. Verte mi, ste na správnej ceste!“

„Celkom vám nerozumiem, otče, hoci som študoval teológiu a filozofiu,“ zamrmlal Nádašdy. „Obávam sa, že na

svojom osude nič nezmením, najmä ak beriem do úvahy do-
nebavolajúce zločiny mojej starej matky Alžbety Bátoriovej.“

„Nič si nevyčítajte, syn môj, ani si nič podobné nenaho-
várajte!“ napomenul ho jemne spovedník. „Vy predsa ne-
môžete niesť vinu za zverstvá, ktorých sa dopúšťala vaša...“

Nedopovedal. Posvätnú tíš a pokoj, čo napíňal Dóm svä-
tého Martina, náhle preľala ozvena hromu. Mohutná gotic-
ká stavba sa na okamih zachvela a obaja muži sa strhli. Ich
napäté, vyľakané pohľady sa skrížili v nemom úžase.

„Koho náš Pán miluje,“ vyriekol napokon nitriansky bis-
kup, „toho krížom navštevuje. Dôverujte mu z celého srdca
a buďte si istý, že sa vám ani vlas na hlave neskriví.“

„Otče, poďme za svojimi povinnosťami,“ súril ho Nádaš-
dy, „aby nás nezastihla búrka. Sotva sme spomenuli moju
starú matku, už rachotia hromy!“

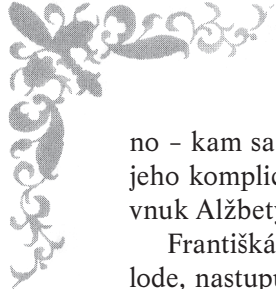
„S prírodnými silami nemá tá nešťastnica nič spoločné!“
chlácholil ho spovedník. Vstal a otvoril úzke dvere. „Radšej
sa vašou starou matkou ani nezaoberajte. Vo svojich modlit-
bách odprosujte všemohúceho Boha za jej zločiny a proste
o milosť pre jej dušu.“

Zvláštne prítmie, zjemňované svetlom prenikajúcim cez
farebné vitráže, preľal svit blesku. Vzápätí kdesi nablízku
zaburácal hrom. Dunivá ozvena sa predrala spoza vysokých
múrov až ku kryptám v chráme. Kým obaja muži vyšli
zo spovednice, zasa všetko utíchlo.

„Poďte so mnou do biskupskej rezidencie, František, nie-
čo pre vás mám!“ vyzval Selepčeni Nádašdyho, keď sa spo-
ločne skláňali pred svätostánkom. „Potom mi ukážete prsteň,
čo ste spomínali. Teraz však poďme, nestrácajme čas!“

Prešli pomedzi lavice a zamierili k bočnému výcho-
du. Ani jeden z nich nespozoroval tmavú siluetu mnícha
vo františkánskom habite. Mních sa opatrne zošuchol zo
spovednice, kde dovtedy čušal ako voš pod chrastou. Ležal
tam s rozťahnutými rukami a cez úzky otvor na strieške si
vypočul celú sponed' dvorného správcu. Nádašdyho hriechy
ani previnenia ho však nezaujímali. Chcel vedieť iba jed-

no – kam sa podel zlatý prsteň. Ešte včera ho mal na prste jeho komplic, ale ako sa dozvedel, už ho vlastní nafúkaný vnuk Alžbety Bátoriovej.

Františkán sa zakrádal popri tmavých výklenkoch bočnej lode, nastupujúc opatrne na špičky. Úporne premýšľal, ako prekĺznuť cez pootvorenú bránu, aby ho tí dvaja nezbadali, ale odrazu sa zháčil. Nerozhodne zostal stáť za hrubým pilierom, natrčajúc uši, aby zachytil kostolníckove slová, ktorý sa ako duch zjavil v chráme. Zazrel ho na poslednú chvíľu v prítmí vstupnej predsieni. Zlostne zaškripal zubami. Starý hrbatý kostolný potkan, s hrubým zväzkom kľúčov v ruke, mu nečakane skrížil plány.

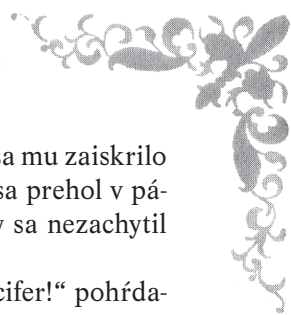
„Barnabáš, zamkni dvere, nezabudni!“ prikazoval mu nitriansky biskup a obrátiac sa k starcovi, pevne mu zovrel rameno. „Nachystaj všetko, aby som mohol celebroidvať svätú omšu, ako sa patrí.“

„Dôstojný pane, môžete sa spoľahnúť!“ dušoval sa kostolník, prihrbený farchou rokov. „Všetko bude tak, ako má byť. Na mňa sa predsa môžete vždy spoľahnúť.“

„Vyčkaj na mňa v sakristii. A zamkni sa, kým sa nevrátim,“ nariadoval mu Selepčeni. Už sa zvrtol na odchod, no ešte dodal: „O polhodinu pozapaľuj sviece na oltári. Keď zabúcham otvoríš mi.“

„Pravdaže, dôstojný pane, viem dobre, čo je mojou povinnosťou,“ prítakával kostolník. Mal ešte čosi na jazyku, ale vtom sa tak zablyšlo, až ho oslepilo, a vzápätí zaburácal hrom. Mních s kapučnou na hlave s napätím pozoroval, ako sa starec nábožne prežehnal. Chcel využiť príhodnú chvíľu a prekĺznuť von poza jeho zhrbený chrbát, ale už bolo neskoro. Kostolník pribuchol masívne dvere, vopchal veľký kľúč do kovovej zámky a zamkol. Stisol kľučku, aby sa presvedčil, či je zamknuté, a pomedzi lavice sa šuchtal do sakristie. Odrazu sa zháčil a takmer vykrikoval od strachu. Bezprostredne pred ním sa spoza bočného oltára vynorila tmavá postava.

„Páter, čo tu pre boha živého strašíte?!“ vyhrkol starec. „Odkedy ste tu? Nevidel som vás...“

Nedopovedal. Od silného úderu do tváre sa mu zaiskrilo pred očami. Od bolesti zastonal, bezvládne sa prehol v páse a bol by spadol na kamennú dlažbu, keby sa nezachytil vysokej lavice.

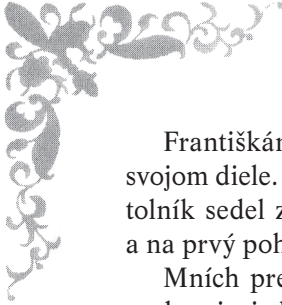
„Už len tebe sa budem spovedať, starý lucifer!“ pohrda-vo zvolal mních. „Načo si sem chodil, hrbatý netvor?“

Kostolník pozbieral všetky sily a vymrštil sa spoza lavice. Rozohnal sa a chcel zákerného mnícha zasiahnuť do hlavy ťažkým zväzkom kľúčov.

„Ty prašivý pes!“ zreval františkán a uskočil. „Už ti je amen! Skapeš tu rovno v chráme!“

Starec znovu udrel do prázdna, zapotácal sa a mal čo robiť, aby sa neskydol pod mníchove nohy. Duchaprítomne sa obrátil, vystrel ruku a znovu chcel mnícha udrieť kľúčmi. Protivník bol však mladší a obratnejší. Ťažkou pästou ovalil rozzúreného starca a ten sa horeznačky vyvalil na dlažbu. Bolo počuť tlmený, tupý náraz hlavy o žulu, kostolník sa šklbol v smrteľnom křči a zostal nehybne ležať.

„Už ti odzvonili!“ zašklľabil sa mních a špicom čižmy kopol do tela. „Už ti nepomôže ani svätená voda!“ Nazrel do prítomia sväteyne, či ho niekto nepozoruje, ale bol si istý, že okrem neho a mŕtvoly tam nikoho niet. Zohol sa, vytrhol z kostolníkovej ruky zväzok kľúčov a schoval ho do vrecka habitu. Potom schytil starca pod pazuchy a s námahou ho odvliekol do sakristie. Nechal telo pred odchýlenými dverami, nazrel dnu, či tam niekto nevyčkáva, a zhlboka si vydýchol. Nikde ani živej duše! Iba veľké hodiny visiace nad úzkym oknom odbíjali tri hodiny popoludní. Vrátil sa po bezvládne telo, odťahol jednu z vysokých vyrezávaných stoličiek a vyteperil na ňu mŕtvolu. Usadil kostolníka za dubový stôl v pravom rohu sakristie a stoličku prisunul tak, aby sa mŕtvola neprevrátila na dlážku. Keď mu vyložil na stôl ruky, starcova hlava odkväcla. Mních mu oprel lakte o okraj stolovej dosky, zložil mu dlane a zapasoval ich pod vystúpenú nebožtíkovu bradu. Potom doňho pichol ukazovák, aby sa presvedčil, či sa predsa len neskláti na zem, ale bezduché telo sa nepohlo.

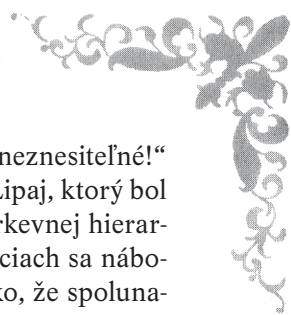

Františkán spokojným pohľadom ešte raz preletel po svojom diele. Najradšej by mŕtveho potľapkal po pleci. Kostolník sedel za stolom, akoby nad niečím tuho premýšľal, a na prvý pohľad sa zdalo, že na niekoho čaká.

Mních prešiel k vyrezávaným skriniam s hlbokými zásuvkami a jednu za druhou ich otváral. Keď otvoril dvierka nad zásuvkami, našiel, čo hľadal. Zo spodnej poličky zobral malý sklenený krčiažtek, nalial z neho do vysokého pohára, čo sa používal pri bohoslužbách, a ochutnal lahodné omšové víno. Chvíľu ho podržal na jazyku a s chuťou pustil do hrdla. Vyprázdnil pohár do dna a oči sa mu rozžiarili v ľahkom opojení. Bol by si dožičil ešte viac božského moku, ale čo ak sa nitriansky biskup či niekto z prelátov bude chcieť dostať do sakristie? Musí sa nenápadne z Dómu vytratiť. Tadiaľto alebo cez bočný vchod.

Nalial vína do dvoch pohárov a postavil aj s krčiažkom na stôl pred starca. Jeho vytreštené oči a ústa pootvorené v nemom výkriku akoby vyjadrovali neuhasiteľnú túžbu po ušľachtilom plode vínnej révy. Potom mních pozatváral skrinky a zásuvky, naposledy sa poobzeral po sakristii, ponorenej do prítmnia, a prešiel k nízkym železom okutým vrátam. Našiel správny kľúč, odomkol a celý zväzok nechal visieť zvnútra. Poodchýlil dvere a vyzrel von, či je čistý vzduch. Na okamih ho oslepil výboj blesku, strhol sa a pribuchol za sebou dvere. Zaburácal hrom, no dážd' sa ešte nespustil. Poobzeral sa navôkol, ale nikoho nevidel, len lipy šumeli hustým lístím v prudkých poryvoch vetra. Tmavé, zlovestné chmáry hrozivo ovisali nad kráľovským mestom, ťažké olovené mračná už-už zbičujú svet hustým lejakom.

Mních si natiahol na hlavu kapucňu a náhlivým krokom zamieril na opačnú stranu. Vietor sa oprel do jeho širokej hrude, uchytil kraj kutne a zlovestne ňou zalomcoval. V šere, čo zahalilo mesto, sa zdalo, že ulicou kráča temný prízrak smrti.

„Vaše veličenstvo, pomery v Uhorsku sú už neznesiteľné!“ rozohňoval sa ostrihomský arcibiskup Juraj Lipaj, ktorý bol po panovníkovi najvyšším predstaviteľom cirkevnej hierarchie v Uhorsku. „Najmä vo východných stoliciach sa náboženské spory zo dňa na deň vyostrujú natoľko, že spolunážívanie katolíkov a protestantov je takmer nemožné.“

„Rešpektujem vaše výhrady, najdôstojnejší pán arcibiskup, aj váš postoj v týchto otázkach,“ prehovoril vážne Ferdinand III. Habsburský, „viete však najlepšie, na akom tenkom ľade sa v tomto prípade pohybujeme. Protestanti sú neústupčiví a nerešpektujú uznesenia, prijaté oboma stranami na posledných snemoch. Sú príliš sebavedomí a oveľa výbojnejší než katolíci.“

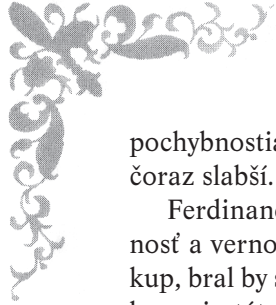
„Práve preto, veličenstvo, už im viac nesmieme ustupovať! Katolícka cirkev od vás očakáva tvrdý zásah, a to bezodkladne. Ak zasiahnete, odstúpiť od svojich nehorázných nárokov.“

„Urobil som predsa všetko, čo bolo v mojich silách!“ zvolal panovník. „Viete dobre, že tí luteránski vlci by ma najradšej roztrhali. Priznávam, že situácia je už neúnosná, v tom s vami bezvýhradne súhlasím, ale čo iné ešte môžem pre vás a pre váhavých katolíkov vymôcť?“

Arcibiskup sa nedal odradiť Ferdinandovou nedotkľivosťou: „Je najvyšší čas, veličenstvo, ak už nie je neskoro, aby ste úplne vyčiarkli nielen ich nezmyselné, arogantné požiadavky, ale zamedzili aj ich činom. Mám na mysli zaberanie katolíckych kostolov, pozemkov, a najmä otvorený útok voči katolíkom na sporných územiach.“

„Uvedomujete si vôbec, čo odo mňa požadujete?!“ vybuchol kráľ a teatrálny rozhodil rukami. „Nechcem podnecovať vzbury! Urobil som, čo sa dalo. Som rímsky katolík zo slávneho rodu Habsburgovcov. Nikdy som sa neodklonil od katolíckej viery a vždy som podľa najlepšieho svedomia obhajoval a bránil záujmy svätej katolíckej cirkvi!“

„Upokojte sa, veličenstvo, viem dobre, na čo narážate!“ arcibiskup sa pokúsil krotiť kráľov hnev. „Rozumiem vašim

pochybnostiam a výhradám, ale sám vidíte, že váš vplyv je čoraz slabší. Búria sa aj katolíci, aj protestanti.“

Ferdinand III. vzbĺkol: „Keby som nepoznal vašu lojalnosť a vernosť Habsburgovcom, najdôstojnejší pán arcibiskup, bral by som na zodpovednosť za urážku kráľovského majestátu!“

„Nemajte mi to za zlé, veličenstvo, ale som tu na to, aby som vravel aj neprijemnú pravdu!“ povedal Lipaj dôrazne. „Z hĺbky duše, s najväčšou úprimnosťou, s Kristom v srdci, a najmä s ohľadom na tých, ktorých nám zveril po svojom nanebovstúpení. Vám ako vládcovi svojich poddaných, mne ako pastierovi prenasledovanej, vysmievanej a potupovanej katolíckej cirkvi.“

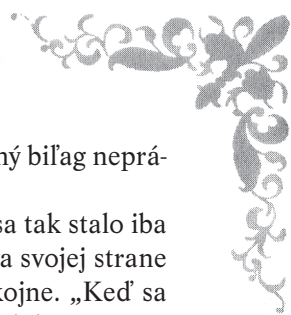
„Skláňam hlavu pred vašou neochvejnou zásadovosťou v otázkach apoštolskej viery,“ kapituloval Ferdinand III. „A preto vás prosím, aj ako priateľa, poraďte svojmu kráľovi, čo má urobiť.“

„V prvom rade striktné a neodvolateľne obmedziť výsady ctibažných protestantov!“ vyriekol so zadosťučinením arcibiskup Juraj Lipaj, vyčkávajúc na tento okamih. „Treba zmiesť do prachu ich výbojnú panovačnosť a neskrotnú túžbu po privilégiách. Takej istej mienky sú všetci biskupi, klérus, ba i viacerí vplyvní šľachtici.“

Ferdinand III. pokrútil hlavou: „Ak sa proti nim otvorene postavím a siahnem na práva, čo si vydobyli na predchádzajúcich snemoch, vzoprú sa proti kráľovskej korune aj proti katolíckej cirkvi.“

„Chcem vás upozorniť, veličenstvo, že veľa verných kňazov podstúpilo mučenícku smrť v mene Krista práve pre rozpínavosť protestantov. Ukrutne ich mučili iba preto, že sa nechceli vzdať viery. Aj terajší Svätý Otec, pápež Alexander VII., sa s bolesťou zaujímal o ich osud...“

„Nezakrývajte si oči, najdôstojnejší pán arcibiskup, aby nás raz Kristus nenazval pokrytcami!“ povedal vážne kráľ. „Aj naši katolícki bratia sa dopustili neslýchaného násillia a drancovania voči niektorým čelným protestantom. Nie

sme celkom bez viny, ako naznačujete, a temný biľag nepravostí zožyzďuje aj tvár katolíkov.“

„Dovoľte mi pripomenúť, veličenstvo, že sa tak stalo iba v prípadoch, keď ukriždení katolíci pocítili na svojej strane silnú politickú moc,“ povedal arcibiskup pokojne. „Keď sa katolícka cirkev spájala s politickou mocou, nikdy to neprospelo jej apoštolskému poslaniu.“

„Najdôstojnejší pán arcibiskup, teraz vravíte ako skutočný predstaviteľ Uhorska a dôstojný člen najvyššej cirkevnej hierarchie. Obdivujem vás!“

Arcibiskup využil kráľovu blahosklonnosť: „Vaše veličenstvo, znovu pripomínam vzťahy medzi katolíkmi a protestantmi. Máme dosť prostriedkov, aby sme nepoddajných protestantov prinútili ustúpiť. Musia sa prispôbiť rozhodnutiu kráľovskej moci!“

„Chcete azda vydrancované Uhorsko zatahnuť do novej tridsaťročnej vojny?“ opýtal sa panovník s ostrou výčitkou v hlase. „Chcete snáď vyvolať nové krviprelievania a nezmyselné vraždenie?“

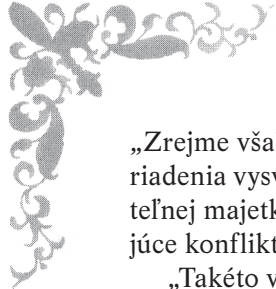
„Božeuchovaj, veličenstvo, nová vojna by našu krajinu zruinovala. Lenže keď ich včas nezastavíme, protestanti nás zavlečú do záhuby.“

„V týchto chúlостivých otázkach som vykonal viac, než sa dalo,“ vzdychol Ferdinand III. „Spomeňte si, že na váš podnet som vyčlenil z takmer štyristo sporných kostolov iba štvrtinu pre protestantov. Katolícka cirkev získala viac, než vlastnila.“

„Veličenstvo, to všetko je málo, verte mi! Katolíci sú stále nespokojní a to je vskutku neudržateľný stav.“

Ferdinand III. sa zachmúril: „Čo mi teda radíte, najdôstojnejší pán arcibiskup? Ako uspokojiť ich nároky? Protestantom som nedovolil zhabať katolícke kostoly ani tam, kde sú vo väčšine. Ba ani tam, kde im chrámy kedysi patrili, no ich zemepán prestúpil na katolícku vieru. Čo viac alebo lepšie by som v týchto sporných otázkach mohol podniknúť?“

„Vaše opatrenia nespochybňujem, veličenstvo, sú záslužné a chvályhodné,“ arcibiskup uznanlivo pokýval hlavou.

„Zrejme však netušíte, ako si katolíci a protestanti vaše nariadenia vysvetľujú. Obe strany ste dotlačili do nepredstaviteľnej majetkovoprávnej neistoty, jej dôsledkom sú narastajúce konflikty a neriešiteľné spory.“

„Takéto výčitky som očakával. Vážim si vašu otvorenosť a úprimnosť,“ povzdychol si kráľ a uprel na arcibiskupa bezradný pohľad. „Ak nad tým triezvo uvažujem, nezostáva mi nič iné, len prinútiť protestantov konvertovať na katolícku vieru, alebo opustiť Uhorsko podobne ako to...“

Odzrazu niekto rázne zaklopal na dvere salóna, kde sa zhovárali. Vošiel kráľov pobočník, oblečený v čiernom plášti.

„Čo také súrne nesiete, barón, keď ste sem tak vtrhli?“ pozrel na pobočníka kráľ a gestom mu naznačil, aby zatvoril dvere. „Zasa len jóbovské zvesti?“

„Radšej poďte hneď so mnou, veličenstvo, a presvedčíte sa na vlastné oči!“ vyzval kráľa pobočník, ktorý mal za úlohu kráľa chrániť, a úctivo sa uklonil. „Myslím, že by mal ísť s nami aj najdôstojnejší pán arcibiskup. Okrem toho na vás čakajú nitriansky pán biskup s doktorom Sebastiánom, váš komorník a ďalší páni.“

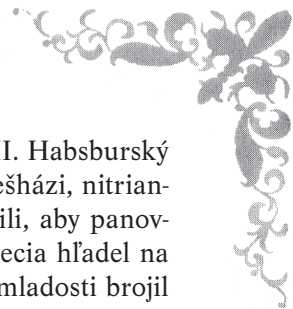
„Keby čakal na audienciu ktokoľvek iný, dal by som ho vyviešť z hradu!“ neovládol svoju podráždenosť panovník. „Barón, povedzte mi celú pravdu, nič neskrývajte!“

„Nestrácajme už drahocenný čas, veličenstvo! A vy, najdôstojnejší pán arcibiskup, ak to sám uznáte za vhodné, poďte s nami!“

Len čo zišli na nádvorie prešporského hradu, arcibiskup Lipaj zhíkol. Vytreštil oči na nehybné telo, ležiace na mramorovej podlahe s rozťahnutými rukami.

„Čo sa tu stalo?!“ vyhrkol panovník, keď aj on uvidel bezduchého muža. Spoznal doktora Sebastiána, skláňajúceho sa nad mŕtvolou, a hneď sa opýtal: „O čo tu ide, doktor? Zistili ste, čo bolo príčinou skonu tohto nešťastníka?“

„Niekto ho odzadu prebodol, veličenstvo. Zasiahol srdce a následne mu znetvoril hrud' krvavým znakom,“ odpovedal učenec bez najmenšieho zaváhania. Ku kráľovi sa však

neobrátil, zostal kľačať pri tele. Ferdinand III. Habsburský sa sklonil nižšie a jeho komorník Gabriel Ilešházi, nitriansky biskup Selepčeni a ostatní muži odstúpili, aby panovníkovi neprekážali. Ponad kráľove široké plecia hľadel na mŕtveho aj arcibiskup Juraj Lipaj, ktorý od mladosti brojil proti násiliu a krvnej pomste. Na odhalenej hrudi uvidel vyrezané písmeno B, nasiaknuté tmavou krvou.

„Kto mohol niečo také vykonať priamo na hrade a v mojej prítomnosti?“ nezdržal sa rozhorčený panovník. „Ako sa to mohlo stať? Kde sú stráže?“

„Prehľadávajú celý hrad a okolie, veličenstvo, ale obávam sa, že vraha sotva dolapia,“ odvetil mu komorník, ktorý tam stál ako na trňoch. „Neviem si vysvetliť, ako sa sem ten hrdlorez dostal...“

„To nie je vaša starosť, Gabrieli!“ zahriakol ho kráľ. „Prenechajte to tým, ktorým prináleží vyšetrovanie.“

„Donebavolajúci zločin!“ zvolal rozrušený arcibiskup, spýtavo hľadiac na kráľovho pobočníka. „Kto ho našiel?“

„Doktor Sebastián, pane. Zavolať ma, keď som vyšiel z vedľajšej chodby.“

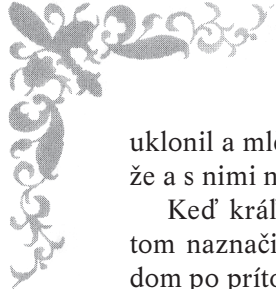
„Na tom už nezáleží, pane, tomu už nik nepomôže!“ zahundral vychýrený doktor a postavil sa pred arcibiskupa. „Je neuveriteľné, že vrah sa odvážil prekĺznuť do hradu, aby si vybavil účty so svojím nepriateľom. Poznáte zavraždeného?“ spýtal sa kráľa a nedôverčivo si premeral všetkých prítomných. „Nazdávate sa, páni, že ide o náhodnú, nevinnú obeť, alebo o sprisahanie?“

„Pokiaľ ma pamäť neklame,“ ujal sa slova kráľov komorník Ilešházi, „pred nami leží mladý barón Abaffi, nech mu je Boh milostivý!“

„Podme, urodzení páni, vráťme sa do salóna!“ rozkázal kráľ a zvrtol sa na podpätku. „Ak máte nejaké bezodkladné záležitosti, nestrácajme čas! A vy, doktor Sebastián, zariadte všetko potrebné, potom vás očakávame!“

Učený medikus, ktorého si panovník veľmi obľúbil najmä po skone svojej prevej manželky Márie Anny, sa úctivo

uklonil a mlčky prikývol. Zdola prichádzali kráľovské stráže a s nimi niekoľko cisárskych dôstojníkov.

Keď kráľ Ferdinand zaujal svoje miesto v salóne, gestom naznačil pobočníkovi, že môže odísť. Preletel pohľadom po prítomných pánoch a uprel zrak na nevýraznú tvár Gabriela Ilešháziho. Ku svojmu komorníkovi mal výhrady. Už dávnejšie ho podozrieval z nelojálnosti, ale doteraz to Ilešháziemu nenaznačil ani jediným slovom. Teraz mu chcel čosi ostro vytknúť, ale arcibiskup Lipaj si vzal slovo.

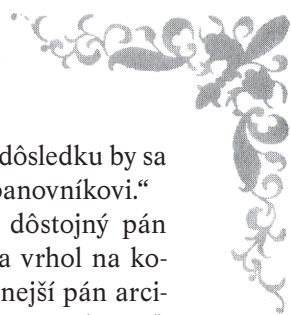
„Keď sa takýto nehorázný zločin udial rovno na Prešporskom hrade a vo vašej prítomnosti, veličenstvo, čo sa potom odohráva kdesi na Spiši! K ľudskej zlobe nesmieme zostať ľahostajní.“ Neovládol sa a znovu zdôraznil: „Aj pán nitriansky biskup vám dosvedčí, akým príkorm a prenasledovaniu sú vystavení niektorí katolícki kňazi iba preto, že nechcú pristúpiť na požiadavky protestantov.“

„Najdôstojnejší pán arcibiskup vie najlepšie, o čom hovorí,“ prikývol Selepcéni. „Vaše veličenstvo, len včera som prijal troch súrnych poslov z Oravy. Smutní a roztrpčení ma oboznámili s nebezpečným postavením tamojších farárov. Suroví luteráni na smrť umučili dvoch kňazov a tretieho vyhnali z fary ako prašivého psa.“

„Mrzí ma to, pán biskup, verte mi, naozaj ma to veľmi mrzí,“ vyhlásil panovník a pohľadom prechádzal z jedného hodnostára na druhého. „Poradte však svojmu kráľovi ako zasiahnuť. Ak ich dám prísne potrestať podľa platného zákona, popudím si proti sebe všetkých protestantov.“

„Ak dovolíte, veličenstvo, o tomto sme sa iba pred chvíľou zhovárali,“ prilieval olej do ohňa arcibiskup. Najlepšie z prítomných poznal kráľovu náklonnosť ku kompromisom. „Proti protestantom treba tvrdo zasiahnuť a urobiť zásadné zmeny vo vedení ich cirkvi.“

„To by som nikomu neradil, najdôstojnejší pán arcibiskup. Nerozdúchavajte oheň nevraživosti už i tak vyhrotených vzájomných vzťahov,“ zamiešal sa do rozhovoru Gabriel Ilešházi. Nadržel protestantom, hneď ako vstúpil do služieb krá-

ľa Ferdinanda. „Uisťujem vás, že v konečnom dôsledku by sa to mohlo obrátiť proti nášmu najjasnejšiemu panovníkovi.“

„Nemôžeme už ďalej otáľať, v tom má dôstojný pán biskup pravdu!“ zastal sa Selepečného kráľa a vrhol na komorníka podozrievavý pohľad. „Aj najdôstojnejší pán arcibiskup ma už stačil oboznámiť s narastajúcimi, neudržateľnými nezhodami medzi protestantmi a katolíkmi na Spiši, preto budeme konať rázne.“

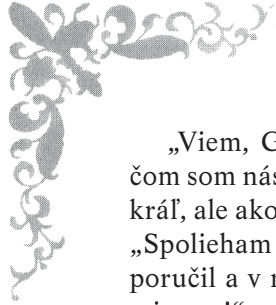
„S vašou podporou, veličenstvo, a za pomoci katolíckych stavov,“ chopil sa skvelej príležitosti arcibiskup, „poľahky skrotíme samozvaných protestantských pohlavárov. To oni rozoštvávajú chudobné masy obyvateľstva a nešťítia sa ani najpodlejších úskokov.“

Kráľ sa zamyslel. Chcel sa vyhnúť nepríjemným výčitkám arcibiskupa Lipaja, no odmietal jeho zásadný, tvrdý postoj voči protestantom. Kráľovým pravidlom v tomto nerovnom náboženskom zápase bolo už niekoľko rokov, aby vlk zostal sýty, aj ovca celá. Bol si však vedomý, že je to príliš pohodlné riešenie. Už-už chcel obhájiť svoj váhavý postoj k týmto chúlостivým otázkam, keď ktosi zaklopal. Vošiel vysoký, rokmi poznačený doktor Sebastián. Panovník mu naznačil, aby zaujal miesto oproti nemu.

Gabriel Ilešházi sa netrpezlivo zahniezdil na stoličke. Nechcel sa dostať do konfliktu s najvyššími prelátmi, preto navrhol: „Ak dovolíte, veličenstvo, rád by som predniesol svoju záležitosť a potom sa vrátim k povinnostiam.“

„Len pokojne predneste, čo máte na srdci,“ vyzval kráľ komorníka. „Súrnych záležitostí je veľa, nuž začnite, aby sme nič nezanedbali a urobili zadosť spravodlivosti.“

„Spočiatku vás žiadam o niekoľko podpisov, veličenstvo. Tieto listiny neznesú odklad,“ ujal sa slova Ilešházi a vyhol sa pohľadu doktora Sebastiána, ktorého sa obával viac než podráždeného kráľa Ferdinanda. „Sú to závažné záležitosti, o ktorých som vás informoval včera. Ide najmä o zabezpečenie dostatočného obnosu, aby sme mohli udržať vojenské posádky na územiach, čo ešte odolávajú tureckej expanzii.“

„Viem, Gabriel, čo máte na mysli, a pamätám sa, na čom som nástojil na základe vášho odporúčania,“ uistil ho kráľ, ale akosi ľahostajne, akoby mu už na veci nezáležalo. „Spolieham sa na vás, že všetko prebieha tak, ako som odporučil a v niektorých prípadoch prísne nariadil. Podajte mi pero!“

„Pravdaže, veličenstvo! Postupoval som presne podľa vašich príkazov. Môžete sa spoľahnúť,“ dušoval sa komorník a úslužne podal panovníkovi pero. „Nemôžem si dovoliť pochybiť, ak ide o také závažné, delikátne otázky. Nikdy by som sa predsa neodvážil...“

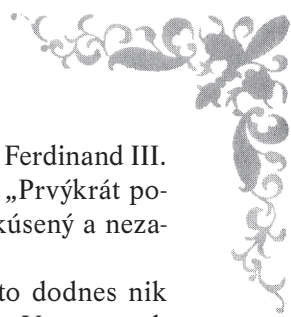
„Vravíte nikdy, pán komorník... Ste si tým naozaj istý?“ prerušil ho arcibiskup Lipaj, ktorý Ilešházi mu nedôveroval už niekoľko mesiacov. „Ako nám potom vysvetlíte závažnú skutočnosť, ktorá zostáva do dnešného dňa nevyjasnená? Kto na Červenom Kameni v ten osudný večer otrávil nášho drahého priateľa, pána grófa Petra Fábryho?“

„No dovoľte, vaša excelencia, čo to má so mnou spoločné?!“ ohradil sa Ilešházi. Od ostrihomského arcibiskupa by takéto obvinenie nečakal. „Ako môžete niečo také vysloviť a ešte v prítomnosti nášho osvieteného panovníka?“

„Nevykrúcajte sa, pán komorník!“ zahriakol ho arcibiskup. „Na vaše vysvetlenie čakáme s priateľmi už niekoľko mesiacov. V ten osudný večer ste nám ho na Červenom Kameni prisľúbili, no slovo ste dodnes nedodrжали!“

„Ako sa opovažujete takto nehorázne ma urážať v prítomnosti kráľa?“ osopil sa na arcibiskupa Ilešházi a rozhnervane šmaril prichystaný dokument na stôl. „Azda ma nechcete obviniť zo smrti grófa Fábryho? Viete predsa dobre, že som s ním odjakživa priateľsky vychádzal.“

„Tak odkiaľ ste vedeli, že víno v jeho čaši bolo otrávené?“ nástojil na svojom arcibiskup. Ilešházi už nezniesol jeho priamy, vyčítavý pohľad. „Len si ráčte spomenúť, pán kráľovský komorník, na onen večer,“ pokračoval arcibiskup. „Krátko nato, ako gróf Fábry opustil hodovnú sieň, našli ho mŕtveho v hradnej kaplnke.“

„To je veľmi vážne obvinenie,“ zamračil sa Ferdinand III. a zdvihol pravicu, aby zastavil háklivý spor. „Prvýkrát počujem, že môj dlhoročný kráľovský radca, skúsený a nezbudnutelný gróf Peter Fábry, bol otrávený.“

„Je mi naozaj ľúto, veličenstvo, že vám to dodnes nik neoznámil,“ začudoval sa arcibiskup Lipaj. „V ten osudný večer iba váš komorník vedel to, čo sme my ostatní ani netušili. A práve teraz má jedinečnú príležitosť vysvetliť, ako prišlo k otráveniu. Nech vyjde pravda na božie svetlo a v prítomnosti nášho kráľa.“

„Čo chcete svojimi slovami naznačiť, pane?“ vzbĺkol Ilešházi, ustúpil o niekoľko krokov a hodvábnou vreckovkou si poutieral vysoké čelo. „Viete predsa, ako aj všetci prítomní, že som vtedy grófovi Fábrymu zachránil život. V poslednej chvíli som ho varoval, že jeho víno je otrávené.“

„A napriek tomu, že čašu nevypil, zakrátko vydýchol naposledy!“ zahrnel arcibiskup. „Kto vám teda vyzradil, že víno v jeho čaši je smrtonosné? Ak nám to nepoviete, podozrenie z vraždy grófa Fábryho padá na vašu hlavu!“

„Gabriel, prikazujem vám, aby ste nám povedali pravdu!“ ujal sa slova kráľ. Odložil pero na stôl a prísne pozrel na komorníka. „Prikazujem vám to ja, váš vládca a kráľ!“

„Odpusťte mi, veličenstvo, moju opovážlivosť, ale musím sa vášho komorníka zastať,“ ozval sa nečakane doktor Sebastián. „Váš komorník neotrávil nášho drahého priateľa Petra Fábryho. Gróf predsa v ten večer nezomrel od podaného jedu!“

„Ste si tým istý, ctený doktor? Lebo ak je tak, môj komorník je nevinný!“ zvolal panovník s úľavou. Gabriel Ilešházi si radšej znovu sadol na svoje miesto. „Môžete nám to vysvetliť, veľavážený pán medikus?“

„Som presvedčený, že grófa Fábryho neotrúvili, zomrel násilnou smrťou!“ vyhlásil učenec pevne. „Jeho telo som prehliadol veľmi dôkladne a mám o tom dôkazy. Ubezpečujem vás, veličenstvo, že váš komorník nemá so smrťou Petra Fábryho nič spoločné!“